

MÚLTIDÉZŐ

V . É V F O L Y A M , 2 0 1 5 . S Z E N T J A K A B H A V A

ÚJONNAN FELFEDEZETT EBERGÉNYI PORTRÉK

A Múltidéző „adott arcot” Szécseny korábbi földbirtokos családjához rokoni szállal tartozó híres, a maga korában polihisztornak számító jezsuita Hevennesy Gábornak, Szécseny egy másik korábbi földbirtokosának, Festetics Józsefnek. Az Ebergényi család rokonágához tartozó Telekesy István egri püspöknek, Ebergényi László huszárcapitánynak, és az Ebergényi család sötét démonának számító Ebergényi Júliának. Ezúttal a Múltidéző kutatásainak köszönhetően arcot kap Ebergényi István (1751-1807), a Batthyány család jogtanácsosa, Vasvármegye országgyűlési követe, császári és királyi tanácsos, az országgyűlés Egyházi és Alapítványi Bizottságának a tagja, valamint második felesége, Lukafalvi Zarka Erzsébet. Ebergényi István bízta meg Szily János építészét, Hefele Menyhértet a második Ebergényi kastély megtervezésével és felépítésével, majd Hefele halála után Anreith János Györgyöt az építkezés bevezetésével. (Ebergényi István Szily János püspökkel is szoros kapcsolatokat ápolt.) 1802-ben, a tűzvészben leégett szécsenyi iskolát Ebergényi István építtette újjá, ami

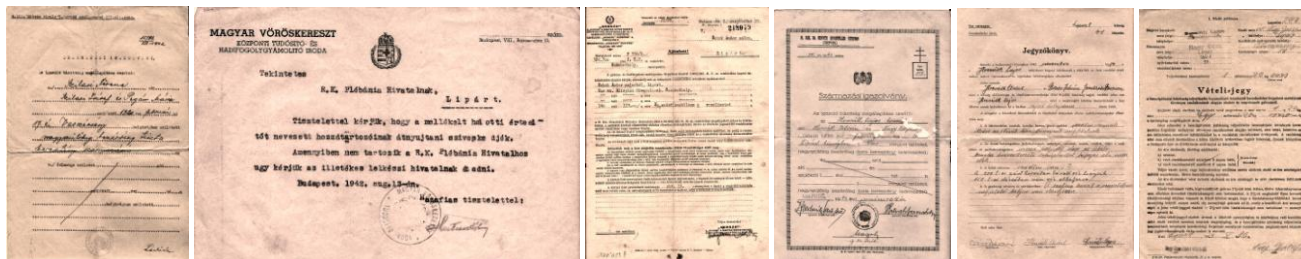

1870-ig állt. 1809-ben, a francia megszállás alatt Ebergényi Istvánt beválasztották a nemesi felkelést megszervező bizottságba. A kettős portréről eddig visszaemlékezésekből volt tudomásunk, illetve arról, hogy az új kastély festményeit, és egyéb műkincseit 1945 tavaszán Ebergényi Margit az üvegházban rejtette el. Ez az utolsó információ az Ebergényi család képgyűjteményéről. Ismeretlen módon, Ebergényi Benedek (Ebergényi István és Lukafalvi Zarka Erzsébet másodszülött fia, a szécsenyi templom építtetője) portréja a szécsenyi templom sekrestyéjébe került. Tóth Csaba festőművész restauráltatta, és kereteztette be évekkel ezelőtt 80 ezer forintért. Most nem volt 60 ezer forintja a jelenlegi képviselő testületnek (ennyibe került a két fellelt portré), hogy a település mai lakói nevében ápolják az Ebergényi család emlékét, akik templomot, plébániát és iskolát építettek a falunak, azokat több mint másfélszáz évig fenntartották. Mi cserébe elvettük földjeiket, erdőiket, kastélyukat, uradalmi épületeiket, legvégül nemesi címerüket. (Képek: A két előkerült biedermeier pasztell-portré, - hátoldaluk szépen illesztett asztalos munka - Lukafalvi Zarka Erzsébet, Ebergényi István és Ebergényi Benedek portréi, mind kiváló művészi kezek-munkája, alkotóik jelenleg nem ismertek. Ebergényi Benedek mindkét szülőjének arcvonásait megörökölte, arckaraktere, tekintete, szeme színe édesapjáé, orrának szabályos vonala, ajkainak formája édesanyjáé.)

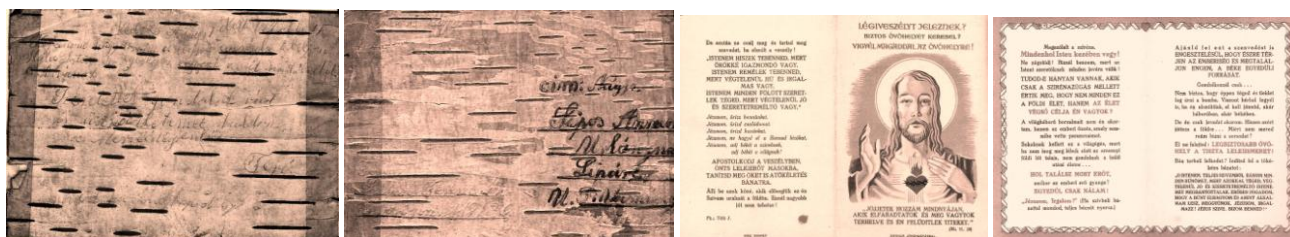

HÁBORÚS RELIKVIÁK

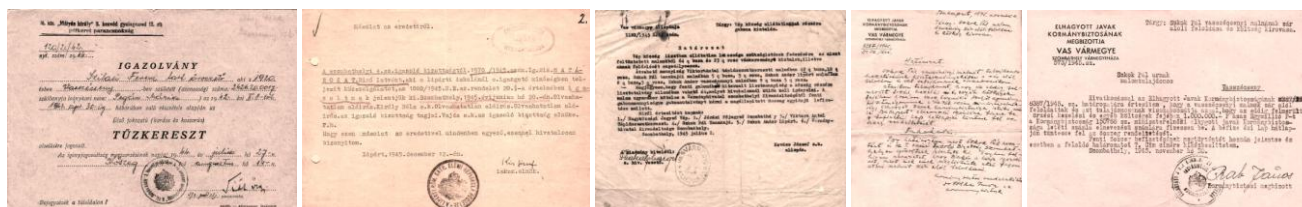
A Múltidéző szerkesztője önkormányzati képviselő korában többször felvetette egy helytörténeti gyűjtemény létrehozásának gondolatát, szándékát, azonban tervével mindig magára maradt. A lap olvasói közül többen jelezték, hogy ha egy ilyen gyűjtemény létrejönne, a náluk lévő helytörténeti emlékeket térítésmentesen felajánlanák ennek a létesítménynek. A szerkesztőhöz került emlékanyagok is folyamatosan gyarapodnak, melyek lassan tárolási gondot is jelentenek. Ezúttal egy kisebb tematikus emlékcsoport kerül bemutatásra a II. Világháború éveiből. Erről az időről korábbi számainkban már közöltünk visszaemlékezéseket, eseményrekonstrukciókat, az I. Világháborúról pedig hadifogolynaplót. Most a második hidegháború kibontakozásának az idején, a közölt dokumentumok talán elevenebbül hatnak a mára. Mindez fokozottan érvényes a legújabb kori népvándorlás eseményei kapcsán. Európában 20 millió muszlin bevándorló él más most is, és 60 millió menekült, (főleg afrikai) keres új hazát magának a világon. A népvándorlás is valamiféle háború, területszerzés, területhódítás fegyverek nélkül (most még). A Földközi tengeren 1000 Euró egy ember átcsempészésének az ára. A liberális világgazdaság földönfutóvá tesz milliárdokat és milliárdokat, mi pedig meglepetten és tétlenül nézzük a felénk áramló, szökőárszerű embertömegeket. Sodródunk az eseményekkel, mint szüleink, nagyszüleink a II. Világháború idején.

Szilasi Ferenc őrvezető Származási Igazolványa 1942-ből való, a nagyszülőikig bezárólag tiszta keresztény származását bizonyítja, melyet a Magyar Királyi 5. Honvéd Gyalogezrednél kellett igazolnia. (Szilasi Ferenc édesapja is megkapta a behívót, egyszerre apa és fia is a fronton harcolt.) Augusztusban már hősi halottunk is volt, Nardai Vince tartalékos főhadnagy az orosz fronton esett el, a Magyar Vöröskereszt központi tudósító- és hadifogoly-gyámolító irodája Kis József plébánost kereste meg a szomorú hírrrel. (Nardai Vince volt Lipárton korábban a Leventeparancsnok.) Szeptemberben Szkok Andor lipárti malomtulajdonos a „Hombár” szövetséget gabonagyűjtési fősztályától kapott levelet, hogy a Vas vármegyei

alispáni hivatalt 119 mázsa rozsliszttel. Horváth Lajos honvéd Származási Igazolványát 1943 júniusában állították ki Csepregen, a Magyar Királyi 4. Honvéd Bevonulási Központban. Novemberben az Ó lipárti házában udvarában tűzrendészeti és légoltalmi hiányosságot állapított meg a kiszálló bizottság (vízkészletezési hiányt). 1943 októberében Nagy Géza lipárti boltod 1 mázsa 20 kg rozst vásárolt „a beszolgáltatási kötelesség teljesítésébe beszámítható” terményként. A lipárti özvegy Nagy Józsefnétől. 1943 januárjában az orosz frontról nyírfakéregre írt levelet Sipos Anna lipárti úrleánynak „Tóni”. 1944-ben már bombázták Szombathelyt, légitámadásokra írt imádságos nyomtatvány azonban faluhelyen is elkelt. „Légiveszélyt jeleznek? Biztos óvóhelyet keresel? Vigyél magaddal az óvóhelyre!” Ajánlja a Jézus szívét ábrázoló nyomtatvány. 1945 júniusában Bíró István címzetes igazgatót a szombathelyi 4. számú igazoló bizottság „igazoltnak” jelentette ki, erről a jelentésről Kis József plébános, iskolaszéki elnök decemberben készített hiteles másolatot. Júliusban

Kovács József alispán Vép község liszt ellátására felszólította többek közt a lipárti Szkok Andort, hogy a lipárti malmából 8 mázsa búzát, 3 mázsa rozst, a szécsenyi malmából 9 mázsa búzát és 5 mázsa rozst lisztutalvány ellenében biztosítson. Novemberben az Elhagyott Javak Kormánybiztosának Vas vármegyei megbízottja Szkok Pál szécsenyi malmát feloldotta a zár alól, a háború miatt zár alá helyezett malom őrzetéseért 1 millió pengőt kellett Szkok Pálnak befizetnie. 10 nappal később Szkok Pál újabb határozatot minderről. A közölt dokumentumok alapján fogalmunk lehet a fordulatosságról.

A LEGKORÁBBI FOTOGÁFIÁK SZÉCSENYRŐL

A képes levelezőlap 1905 decemberében íródott, azonban a maga a képeslap az 1904-es állapotokat örökíti meg, tehát a 111 évvel ezelőtti falut. A képeslapot Deutsch Henrik készítette a szombathelyi Stegmüller fényképpel, így természetesen a

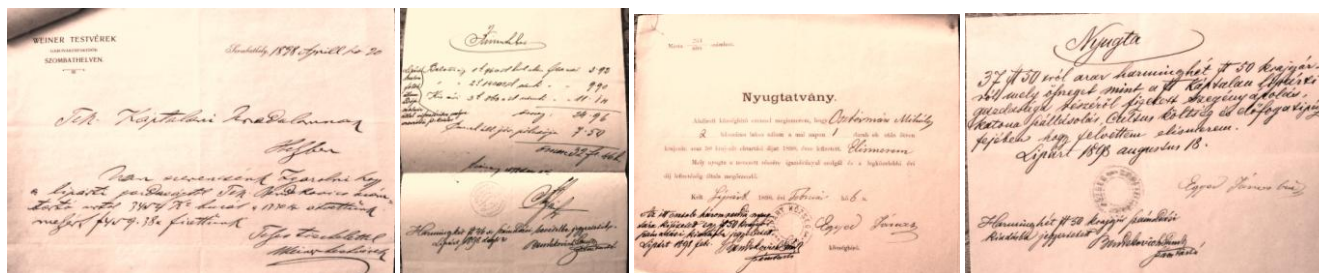
nevezetességei mellett a megrendelő, Deutsch Henrik kereskedő üzlete is szerepel a motívumok közt, aminek pontos helyét nehéz ma meghatározni, de nagy valószínűséggel a Nagy utca elején lehetett, az épület mögötti Gyöngyös parti jegenyenyárfasor erre enged következtetni. A rumi vasúttal együtt nem csak vasútállomást kapott a település, hanem postát is. Az ó-kastélynak az emeleti szintjén a lovagterem középső ajtajánál valami erkélyszerűség volt, bejárati ajtó nem is volt a kastély főhomlokzatán. Az új-kastélyt báró Bornemisza Gábor bérelte, aki egyébként már 1904 végén azt tovább adta Fuchs

Dezsőnek. A vasútállomással és a postával közel egy időben került a Körjegyzőség is Szécsenybe, annak első, díszes homlokzatát is megörökíti egy fénykép. A közölt utolsó kép a régi katolikus iskolát és plébániát ábrázolja, ma már mindkettőnek csak hűlt helye látható. A képek egy rendezett és tehető település benyomásával hatnak a mai nézőre.

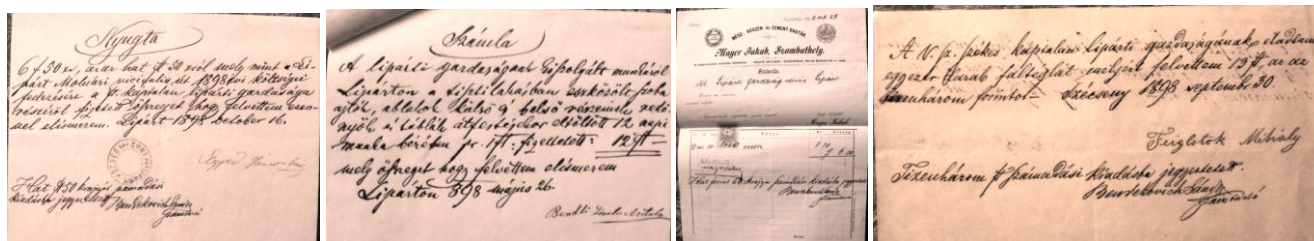
A SZÁMLÁK VILÁGA (11)

Ebben a részben búcsúzunk a 19. századtól, a közölt számlák betekintést engednek a több mint, száz évvel ezelőtti hétköznapi világába, többségében ismét lipárti vonatkozásúak, de kettő Szécsenyvel kapcsolatos. A szombathelyi Weiner gabonakereskedő testvérek számlájával nyitjuk a sort, 1898. április 20-áról. „Van szerencsénk igazolni, hogy a lipárti gazdaságtól Ten. Bendekovics számtartó úrtól 3454 köből búzát átvettünk, melyért 459.38 fizettünk, Teljes tisztelettel Weiner testvérek”. (A számlán a pénznemek nincsenek megemlítve.) A következő számla a lipárti malomföldök adójáról tudósít, melyen a fennmaradt dokumentumok közt először látható a nemrég létrehozott Szécsenyi Körjegyzői Hivatal körbélyegzője. A lipárti Osztirmán Mihály ebtartási díjának „nyugtatóványa”, a dokumentumon Egyed János lipárti bíró aláírása is szerepel,

valamint a község körbélyegzője. Az augusztus 18-án kelt nyugta 37 forint 50 krajcáról lett kiállítva a káptalan lipárti gazdaságának szegényápolási, katonaszállásolási költségéről, ismét csak lipárti körbélyegzővel és bírói ellenjegyzéssel ellátva. Az október 16-án kelt következő nyugta 6 forint 50 krajcáról a „Lipárt Molnári vicinális út 1898 évi költségei” fedezéséről állították ki. Bendli László asztalos számlája „a lipárti gazdaság számára kiszolgált” munkákról ad hírt 12 forint értékben. A szombathelyi Mayer Jakab Mész-köszén és cement raktárának nyomdai előállítású számlája 500 kg mésről tudósít, a számlán illetékbejegyzés is található. A szécsenyi téglalegetőből Feiglstock Mihály ezer darab téglát adott el a lipárti uradalomnak 13 forintért. 1899. december 18-án kelt a szombathelyi Hussy Károlyné kéményseprő tulajdonos számlája 13 forint 68 krajcár kéményseprési munkákról. (A számlán dombornyomású cégbélyegző található.) A következő számla is fontos dokumentum, mivel először ad hírt a káptalan lipárti uradalomnak áramköltségéről, melyet a Vasvármegyei Elektromos Művek Részvénytársasága részére fizetett ki, napi 2077 kilo áramfogyasztásról, melyet a káptalan cséplőgépe használt el. Az

Ikerváron termelt áram Lipárt érintésével jutott el a megyeszékhelyre. Az 1899 évi számla egy „újonnan” elkészített sárga kocsirol állítattott ki, melyet a szombathelyi Tárosch Károly kocsi gyártó készített el a lipárti uradalom részére 140 forintért.

Ismét csak nyomdai blanketta-számlát láthatunk. Az utolsó közölt nyugtát 1899. december 10-én, Egyed János lipárti bíró állította ki 1 forint 86 krajcárról, melyet Gróf Ferenc szécsenyi plébános fizetett be a község pénztárába „az országos szeginápolás fejében”. A számlán elmosódottan Lipárt körbélyegzője és Egyed János bíró aláírása látható.

„VÁR ÁLPTT, MOST KÓHALOM”

Az idézett verssor, mint cím természetesen költő kép, mint mindig, ha valahol újra felmerül, a hajdani dicső múlt és a jelen összevetésére használják, és mi is ezt tesszük. A 87-es út mentén érintkezik a településünk a világgal, ami onnét látszik, azzal azonosítanak bennünket. Műemlékeinknek és az Ásványmúzeumnak nincs figyelemfelhívó táblája az út mentén, a kerékpárút pedig csak Szécseny és Csempezkopács között nincs kiépítve, ilyen körülmények között nem csoda, ha nincs idegenforgalom a faluban. A 8-as útról letérve Szombathely felé, a falu határában az első látványosság a Szalai János által, 125 évvel ezelőtt állíttattott kereszt és Nepomuki Szent János szobra lehetne, ha volna, ugyanis most már több, mint 10 éve csak hült helyük látható, illetve az egykor megszentelt, bekerített hely árválkódó díszkerítése. (Szalai János a szécsenyi temetőbe már korábban egy Mária szobrot állíttattott. A 87-es út menti kereszt és a Nepomuki Szent János szobor a szombathelyi Hudetz kőfaragó műhely alkotása. Egy megszentelt hely körbekertelése, a világtól való elválasztást, a szentség védettségét jelentette, községünkben a felújított keresztelnél e kerítéseket mindenütt rendre elbontották, így meg is fosztották szakralitásuktól, szekularizálták azokat. A Hindu, Mohamedán vagy Buddhista kultúrák területén mindez elképzelhetetlen!)

A Nepomuki Szent János szobrot ismeretlenek ellopták, mint kegyeleti hely elleni rongálásáért azonban a község nem tett büntető feljelentést, így hidak védőszentje szobrának bottal üthetjük a nyomát. A keresztet Seiber Mihály már 7 évvel ezelőtt restaurálta, csak az önkormányzat, aki ezt a munkát megrendelte tőle, nem ment érte. Ekkor a restaurátor vasvári műhelyében tűz ütött ki, így az ott tárolt kereszt is megégett, megkormozódott, így újabb tisztításra, restaurálásra szorul. A kereszt felújításának költségei így közel a duplájára fognak emelkedni. A történelem az élet tanítómestere, mondják a régiek, vagyis az eseményekből az írástudó ember olvasni tud. A tíz éve üresen álló, elvadult, egykori szakrális kert olvasata tehát elég egytérmmű, amit a Múltidézőnek nem kell külön kommentálnia, azonban a szomorú az, hogy ezt mások is tudják olvasni, és le tudják vonni belőle a következtetéseket.

A következő szám tartalmából: A számlák világa (12), Képkommentárok (25), Családtörténetek (1), „Koronatanú”, Eddig ismert Ebergényi címerek.